

УДК 343.85:343.352(477)

DOI 10.32755/sjcriminal.2026.01.023

Івашко С. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінально-виконавчого
та кримінального права,
Пенітенціарна академія України,
м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0003-2547-9276

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

У статті досліджено організаційно-управлінські заходи запобігання корупційним правопорушенням у кримінально-виконавчій системі України в умовах воєнного стану. Обґрунтовано, що специфіка діяльності цієї системи, зумовлена її відносною закритістю та асиметрією правового статусу учасників кримінально-виконавчих відносин, сприяє латентності корупційних проявів. Проаналізовано наукові підходи до розуміння запобігання корупції як комплексного попереджувального процесу.

На підставі результатів анонімного опитування персоналу установ виконання покарань і слідчих ізоляторів та аналізу офіційної статистики встановлено значний розрив між реальною поширеністю корупційних проявів і кількістю виявлених фактів. Зроблено висновок про необхідність удосконалення організаційно-управлінських антикорупційних заходів у діяльності кримінально-виконавчої системи України.

Ключові слова: воєнний стан, ДКВС України, заходи запобігання, злочинність, корупційне кримінальне правопорушення, корупція, кримінально-виконавча система України, корупційні ризики, протидія, пенітенціарна система, персонал.

Постановка проблеми. Корупційні прояви у всіх сферах держави є однією з головних проблем нашої країни, яка під час військової агресії з боку росії намагається забезпечити демократію та реалізовувати громадянами передбачені Конституцією України права та свободи.

Особливо небезпечними є прояви корупції в діяльності кримінально-виконавчої системи України, яка забезпечує реалізацію владних повноважень щодо осіб, які вже в силу судового рішення мають обмеження своїх конституційних прав.

Одним із пріоритетних напрямів у діяльності кримінально-виконавчої системи України є реалізація механізмів запобігання корупції серед її персоналу шляхом забезпечення виконання організаційно-управлінських заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підґрунтям для дослідження питання запобігання корупційним правопорушенням у кримінально-виконавчій системі України, причин та умов їх вчинення стали праці вітчизняних учених, таких як: О. Бандурка, М. Бажанов, Ю. Баулін, І. Богатирьов, Р. Вереша, В. Глушков, В. Голіна, І. Даньшин, О. Дудоров, О. Джужа, В. Дрьомін, А. Закалюк, В. Зеленецький, А. Зелінський, О. Кальман, О. Колб, Т. Корнякова, В. Корж, О. Литвак, А. Редька, О. Соколенко, І. Сервецький, В. Сташис, В. Тацій, О. Шкута та ін.

Безпосереднім дослідженням корупції як комплексного наукового поняття, удосконалення заходів запобігання та протидії корупції займались такі вітчизняні вчені: Є. Бовкун, О. Бусол, В. Гвоздецький, Є. Глушко, А. Дьомін, З. Кісіль, О. Клок, Ю. Коваленко, І. Коруля, В. Лисенко, В. Литвиненко, І. Лопушинський, В. Мاستицький, М. Мельник, Є. Невмержицький, Є. Скулиш, С. Стеценко та інші.

Водночас, незважаючи на велику кількість праць, присвячених проблемам запобігання корупції, питання організаційно-управлінських заходів запобігання корупційним проявам у кримінально-виконавчій системі недостатньо досліджені, тому потребують додаткових розроблень.

Формулювання мети. Метою статті є дослідження та характеристика організаційно-управлінських заходів запобігання корупційним правопорушенням у кримінально-виконавчій системі України.

Виклад основного матеріалу. Корупція в Україні є однією з найбільш небезпечних загроз для системного та ефективного функціонування всіх державних інституцій. Не є винятком і діяльність кримінально-виконавчої системи України. Законодавець покладає на кримінально-виконавчу систему певну специфіку у своїй діяльності, оскільки ця державна інституція забезпечує реалізацію владних повноважень щодо осіб, які в си-

лу вироку суду мають обмеження своїх конституційних прав. Своєрідна «закритість» у діяльності кримінально-виконавчої системи створює передумови для вчинення корупційних правопорушень з боку персоналу. До того ж корупція в діяльності кримінально-виконавчої системи посягає не лише на законність та верховенство права, а й на забезпечення дотримання прав, свобод людини.

Статистика останніх років свідчить [1] як про збільшення кількості виявлених фактів корупційних проявів загалом, так і в діяльності правоохоронної системи зокрема.

Не є винятком кримінально-виконавча система України. Підвищений суспільний запит щодо корупційних проявів у всіх сферах суспільного життя країни, наявність реальних механізмів запобігання та протидії цьому негативному соціально-правовому явищу є наслідком того, що прояви корупції стали масштабними й загрозливими, вони пронизали всі важливі інституції нашої країни. Численні публікації у засобах масової інформації, в інтернет-мережі, у повідомленнях правоохоронних органів свідчать про те, що з початком повномасштабного вторгнення росії в нашу країну та введення у зв'язку з цим правового режиму воєнного стану [2] проявів корупції не стало менше. Навпаки, її масштабність та участь у корупційних схемах найвищих посадових осіб нашої країни, у тому числі правоохоронних органів, викликає занепокоєння не тільки в українського суспільства, а й усієї міжнародної спільноти. Саме країни-донори, які надають у зв'язку з війною фінансову допомогу для економіки нашої країни, висловлюють занепокоєння щодо фактів та масштабів корупції, вимагають з'ясування причин та умов її виникнення, а також розроблення реальних механізмів запобігання цьому негативному явищу.

Аналізуючи різні соціальні аспекти корупції, види корупційних правопорушень та механізми корумпованих відносин, український учений М. Мельник розглядає запобігання корупційній злочинності як комплексний організований і науково обґрунтований процес впливу держави та інших спеціально уповноважених суб'єктів на формування негативних факторів корупційної злочинності та протікання корупції у суспільстві.

Одним із ключових напрямів такого запобігання, на думку вищеназваного вченого, є попереджувальний, зміст якого якраз і зосереджується на усуненні та нейтралізації причин і умов корупційної злочинності, а також інших криміногенних чинників, що позначаються на формуванні особистості осіб, які вчиняють корупційні злочини. Теоретико-методологічне забезпечення корупційній злочинності виділяє пріоритетне значення запобігання цьому соціально-правовому явищу поряд з іншими формами боротьби [3, с. 79].

Ми погоджуємося з думкою вченого та вважаємо, що саме в умовах сьогодення є нагальна потреба в науковому розробленні та впровадженні у практичну діяльність попереджувальної складової реальних та ефективних організаційно-управлінських заходів запобігання корупційним проявам. Це певною мірою стосується і діяльності кримінально-виконавчої системи України, яка також отримує фінансову допомогу від демократичних країн світу для повноцінного функціонування і виконання визначених законодавцем завдань.

Узагалі наука кримінологія визначає організаційно-управлінські заходи запобігання кримінальним правопорушенням як складову спеціально-кримінологічного запобігання. Цей вид заходів запобігання корупційним проявам являє собою систему злагоджених управлінських рішень, які спрямовані на усунення детермінант, що сприяють проявам корупції.

Разом з тим, на думку українського вченого О. Литвинова, організаційно-управлінські заходи, поряд із заходами соціально-економічного, правового, ідеологічного, культурно-виховного змісту, спрямовані на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин й усунення чи нейтралізацію детермінант злочинності, у своїй сукупності складають загальносоціальні заходи запобігання злочинам [4, с. 111].

Не вдаючись до наукової дискусії щодо віднесення організаційно-управлінських заходів до спеціально-кримінологічного чи загальносоціального векторів запобігання, зупинимось на їх ролі та значенні в запобіганні корупційним правопорушенням у кримінально-виконавчій системі України.

Важливість питання щодо наявності належних організаційно-управлінських заходів запобігання пояснюється передусім необхідністю створення належних умов з боку керівництва для своєчасного виявлення корупційних ризиків, з метою мінімізації наслідків від цього негативного явища. Існування таких належних умов є наслідком підвищення рівня дисципліни, а також формування доброчесної поведінки всього персоналу через призму нульової толерантності до корупції. Саме сукупність цих заходів, а також наявність системності в антикорупційній діяльності сприяють формуванню в персоналу неприпустимості до корупційних проявів.

Тому від належної організації роботи на цьому напрямку з боку керівників залежить ставлення персоналу до корупції, а також запобігання її проявам. Керівництву стають у нагоді розроблені антикорупційні програми, які передбачають оцінку корупційних ризиків, визначають необхідні заходи для їх мінімізації з відповідним контролем виконання.

Важливе місце в системі організаційно-управлінських заходів запобігання корупції посідає належне кадрове забезпечення кримінально-виконавчої системи України. Кадрова робота охоплює добір персоналу, проведення спеціальних перевірок кандидатів, а також періодичне оцінювання їхньої діяльності на предмет доброчесності. У зв'язку з цим завданням кадрових підрозділів є проведення періодичних навчань, тренінгів щодо питань службової етики та усвідомлення невідворотності покарання за вчинення корупційних правопорушень. Саме завдяки наполегливій роботі кадрових підрозділів у свідомості персоналу кримінально-виконавчої системи повинно сформуватися негативне ставлення до корупції.

Не менш важливим напрямом організаційно-управлінських заходів запобігання корупції у кримінально-виконавчій системі є наявність внутрішнього та громадського контролю, забезпечення прозорості в її діяльності. Внутрішній контроль полягає у проведенні службових перевірок, аналізу звернень, скарг засуджених та їхніх рідних, а також аудиту фінансово-господарської діяльності установ виконання покарань. У разі виявлення порушень необхідною є взаємодія з відповідними правоохоронними

органами, уповноваженими на проведення розслідування та надання юридичних висновків.

Забезпечення прозорості в діяльності та наявність громадського контролю сприяють зменшенню кількості корупційних проявів. Ці напрями організаційно-управлінських заходів є особливо важливими саме в діяльності кримінально-виконавчої системи, з огляду на законодавчо визначену «закритість» цієї державної інституції, а також наявність дискреційних повноважень персоналу щодо засуджених.

Наявність громадського контролю за діяльністю кримінально-виконавчої системи забезпечує підвищення довіри всього суспільства до інституції, а також належне інформування та своєчасне реагування на факти корупційних проявів.

Як ми вже зазначали, особливістю корупційних проявів у кримінально-виконавчій системі України є те, що ці негативні соціально-правові явища формуються в умовах своєрідної замкненості цієї державної інституції, неможливістю здійснення належного зовнішнього контролю, а також, на нашу думку, головне – наявністю асиметрії правового статусу суб'єктів, які беруть участь у кримінально-виконавчих відносинах. Асиметрія правового статусу не дозволяє (суттєво обмежує) повною мірою повідомляти засудженим про відомі їм випадки корупційних проявів у діяльності персоналу. Інколи асиметрія правових відносин маскується під нібито прийняті управлінські рішення.

Ознакою належних організаційно-управлінських заходів у запобіганні корупційним проявам у кримінально-виконавчій системі є активна участь керівників, які повинні формувати добросовісне службове середовище і неприпустимість щодо корупційних проявів у підлеглих співробітників. Замовчування фактів корупційних проявів, неінформування про це відповідним правоохоронним органам, уповноваженим розслідувати такі факти, сприяння тиску на засуджених, які повідомили про корупційні прояви, є ознаками того, що керівництво не є принциповим та не забезпечує ефективну антикорупційну політику. До того ж корупційні правопорушення можуть маскуватися від виглядом формально правомірних управлінських рішень керівництва, створюючи передумови для латентності корупційних проявів.

Досліджуючи питання стосовно обізнаності колективу щодо вчинених корупційних правопорушень, а також керівництва щодо корупційних проявів у колективі, нами було проведено опитування персоналу УВП та СІЗО (керівний склад, начальники структурних підрозділів, особи рядового і начальницького складу різних відділів). У проведенні цього опитування станом на 29.01.2026 р. взяло участь 5930 працівників.

Результати опитування наведені в діаграмі.

На питання «Чи відомі Вам випадки вчинення корупційного правопорушення у Вашому колективі?» 88,1 % опитаних (5251 респондент) відповіли, що не відомі. 6,3 % опитаних (376 респондентів) зазначили, що їм відомі випадки вчинення корупційних правопорушень. 5,5 % опитаних (330 респондентів) зазначили, що такі факти відомі лише керівництву УВП (СІЗО) (рис. 1).

Чи відомі Вам випадки вчинення корупційного правопорушення у Вашому колективі?

5 930 респондентів

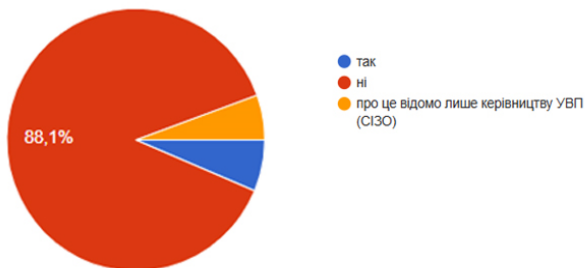

Рис. 1. Чи відомі Вам випадки вчинення корупційного правопорушення у Вашому колективі?

На питання «На Вашу думку, чи відомі адміністрації УВП (СІЗО) випадки вчинення корупційного правопорушення у Вашому колективі?» отримали такі результати. 53,4 % опитаних (3 184 респонденти) зазначили, що такі факти їм не відомі. 8,9 % опитаних (529 респондентів) відповіли стверджувально. 37,6 % опитаних (2 245 респондентів) не змогли дати відповідь на це питання (рис. 2).

На Вашу думку, чи відомі адміністрації УВП (СІЗО) випадки вчинення корупційного правопорушення у Вашому колективі?

5 930 респондентів

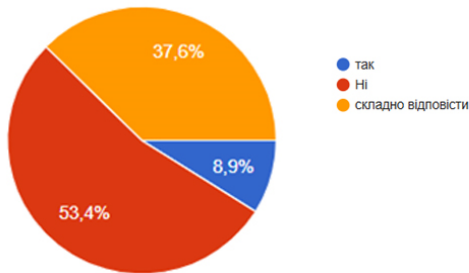

Рис. 2. На Вашу думку, чи відомі адміністрації УВП (СІЗО) випадки вчинення корупційного правопорушення у Вашому колективі?

Звернемось до офіційної статистики. Для дослідження візьмемо кримінальне правопорушення, передбачене ст. 368 Кримінального кодексу (далі – КК) України. Наш вибір можна пояснити тим, що серед корупційних кримінальних правопорушень, визначених законодавцем у примітці до статті 45 КК України [5], це кримінальне правопорушення є одним з найбільш суспільно небезпечних.

За даними Офісу Генерального прокурора [1] протягом 2025 року 3 працівникам ДКВС України повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України. При цьому 399 особам повідомлено про підозру у вчиненні цього кримінального правопорушення.

Для порівняння. У 2024 році 482 особам повідомлено про підозру у вчиненні цього кримінального правопорушення. З такої кількості 4 працівникам ДКВС України повідомлено про підозру у вчиненні зазначеного корупційного кримінального правопорушення [6].

Разом з тим, як вважають українські вчені М. Камлик та Є. Невмержицький, статистичними даними щодо результатів боротьби з корупцією характеризується тільки одна сторона проблеми – правоохоронна активність та дієвість таких органів, однак ніяк не корупційний рівень [7, с. 85–114] і самостійно не може бути забезпечено утворення повної картини стосовно стану і тенденцій корупції в Україні.

Це кримінальне правопорушення наука криминологія відносить до правопорушень з високим рівнем латентності.

Український учений Д. Кондратов вважає, що рівень латентності корупційної злочинності за різними підрахунками сягає 90–95 %. Тому до поля зору правоохоронців потрапляють не більше 1–5 % злочинів корупційної спрямованості [8, с. 142].

Проведене нами анкетування було анонімним, однак, враховуючи кримінологічну похибку, яка допускається під час опитування, результати свідчать про таке.

Кількість працівників УВП та СІЗО, яким відомі факти корупційних проявів у колективі, значно перевищує кількість осіб персоналу ДКВС України, яким уповноваженими правоохоронними органами повідомлено про підзору у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 368 КК України, що вкотре підтверджує високий рівень латентності корупційних кримінальних правопорушень.

Також результати опитування свідчать про можливі прорахунки в організаційно-управлінських заходах запобігання корупційним проявам у кримінально-виконавчій системі. Це своєю чергою обґрунтовує доцільність обраної теми нашого дослідження та потребу у проведенні додаткових наукових розроблень для їх подальшого втілення у практичну діяльність.

Висновки. Результати проведеного опитування серед практичних працівників ДКВС України щодо відомих фактів корупційних проявів у колективах, навіть з урахуванням кримінологічних похибок, свідчать про їх численність.

Це не може не турбувати. Наявність невеликої за офіційними статистичними даними кількості виявлених корупційних кримінальних правопорушень серед персоналу ДКВС України свідчить, по-перше, про високу латентність корупційних кримінальних правопорушень. По-друге, це свідчить про неналежні організаційно-управлінські заходи запобігання корупційним правопорушенням у кримінально-виконавчій системі, що ще раз підтверджує актуальність цього питання та необхідність у подальшому проведенні наукових розроблень.

Список використаних джерел

1. Офіс Генерального прокурора. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinishi-kriminalni-pravoporushennya-2> (дата звернення: 15.01.2026).

2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 10.01.2026).

3. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія. Київ : Атіка, 2001. 304 с.

4. Литвинов О. М. Загальносоціальний вектор у механізмі протидії злочинності та фактори, що його обумовлюють. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 41. С. 111–117.

5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.01.2026).

6. Офіс Генерального прокурора. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yakivchynili-kriminalni-pravororushennya-2> (дата звернення: 15.01.2026).

7. Камлик М. І., Невмержицький Є. В. Про результати дослідження проблем, що пов'язані з протидією корупції в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2000. № 2. С. 85–114.

8. Кондратов Д. Ю. Кримінологічна характеристика сучасної корупційної злочинності в Україні. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. № 2 (19). 2018. С. 142.

Ivashko S.,

Candidate of Law, Associate Professor,
Head of the Department of Criminal-Executive and Criminal Law,
Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-2547-9276

ORGANIZATIONAL AND MANAGERIAL MEASURES FOR PREVENTING CORRUPTION-RELATED OFFENSES IN THE CRIMINAL-EXECUTIVE SYSTEM OF UKRAINE

The article examines organizational and managerial measures for preventing corruption-related offenses in the penitentiary system of Ukraine under martial law. It is substantiated that corrupt practices in the activities of the penitentiary system pose an increased social danger, as they encroach not only on legality and the principle of the rule of law, but also on the protection of the rights and freedoms of persons serving sentences. Emphasis is placed on the fact that the specific nature of the functioning of this state institution, conditioned by its relative closed nature and the asymmetry of the legal status of participants in penitentiary relations, creates additional prerequisites for the latency of corruption-related offenses.

The scientific approaches of Ukrainian scholars to understanding the prevention of corruption-related crime as a complex and systemic process, in which preventive measures are given priority, are analyzed. The role of organizational and managerial measures is substantiated as an important element of anti-corruption policy aimed at eliminating and neutralizing the determinants of corruption.

Based on the results of an anonymous survey of 5,930 employees of penitentiary institutions and pre-trial detention centers, as well as an analysis of official statistics on criminal offenses provided for in Article 368 of the Criminal Code of Ukraine, a significant gap between the actual prevalence of corrupt practices and the number of detected and officially recorded cases has been identified, indicating a high level of latency. It is concluded that there are shortcomings in the system of organizational and managerial measures for preventing corruption in the penitentiary system of Ukraine, which substantiates the need for their further improvement in light of contemporary challenges.

Key words: martial law, State Criminal-Executive Service of Ukraine, preventive measures, crime, corruption-related criminal offense, corruption, penitentiary system of Ukraine, corruption risks, counteraction, penitentiary system, personnel.

References

1. Office of the Prosecutor General of Ukraine (n.d.), On persons who committed criminal offenses, available at: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (accessed 15 January 2026).

2. Ukraine (2022), *On the Introduction of Martial Law in Ukraine* : Decree of the President of Ukraine No. 64/2022, Office of the President of Ukraine, Kyiv, available at: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (accessed 10 January 2026).

3. Melnyk, M. I. (2001), *Corruption: Essence, Concept, Counteraction Measures*, Atika, Kyiv.

4. Lytvynov, O. M. (2008), "General social vector in the mechanism of crime counteraction and factors determining it", *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, Iss. 41, pp. 111–117.

5. Ukraine (2001), *Criminal Code of Ukraine* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (accessed 10 January 2026).

6. Office of the Prosecutor General of Ukraine (n.d.), On persons who committed criminal offenses, available at: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (accessed 15 January 2026).

7. Kamlyk, M. I. and Nevmerzhytskyi, Ye. V. (2000), "On the results of research on problems related to combating corruption in Ukraine", *Combating Organized Crime and Corruption (Theory and Practice)*, No. 2, pp. 85–114.

8. Kondratov, D. Yu. (2018), "Criminological characteristics of modern corruption crime in Ukraine", *Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, No. 2 (19), p. 142.

Дата першого надходження статті до видання: 20.01.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.01.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 21.04.2026.